

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЕСТРАДНО-ДЖАЗОВОГО РЕПЕРТУАРУ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

GENRE AND STYLE FEATURES OF THE UKRAINIAN COMPOSERS' POP JAZZ REPERTOIRE AS AN IMPORTANT ASPECT OF INSTRUMENTAL AND PERFORMANCE PEDAGOGY

У статті охарактеризовано жанрово-стильові особливості естрадно-джазового репертуару для баяна/акордеона на прикладі таких українських композиторів: В. Власова, В. Зубицького, А. Білошицького, Б. Мирончука; обґрунтовано ознаки впливу естрадно-джазового мистецтва, спрямовані на підвищення рівня інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців.

Для розкриття зазначеної теми авторами зосереджується увага на різновекторності (естрадності, джазовості, естрадно-джазовості) стилістичних проявів у композиторському доробку та високому рівні професійної майстерності виконавців, що суттєво відображаються на сучасних тенденціях естрадно-джазового напрямку, адже естрадно-джазове мистецтво – це відкрита динамічна художня система з широким діапазоном стилів і жанрів, оригінальним комплексом виражальних засобів, імпровізаційною природою та активною взаємодією з різноманітними музичними пластами, що сприятиме формуванню музично-виконавської компетентності майбутніх фахівців.

Розкривається сутність таких понять, як естрадний стиль, естрадно-джазове мистецтво; простежуються специфічні джазові засоби та стилістичні принципи баянно-акордеонного виконавства; досліджуються сучасні напрями, в яких працюють найяскравіші представники цього жанру.

На основі аналізу музично-педагогічної літератури висвітлюється творчість українських композиторів-виконавців у контексті розвитку світового естрадно-джазового напрямку та її вагомості значення з погляду як стильових новацій, так і процесів синтезування різних тенденцій в інструментальній музиці. Автори прагнуть простежити процес виокремлення сучасного українського естрадно-джазового мистецтва як цілісного явища світової музичної культури, яке презентує постійну модернізацію баянно-акордеонного мистецтва.

Теоретично-практична значущість полягає в тому, що цей вид музичного мистецтва є бажаним компонентом у системі мистецької освіти, оскільки сприяє розширенню тезаурусу студентів, формуванню їхнього музичного смаку, активізації творчого потенціалу, збагаченню репертуару новими творами, підвищенню загального інструментально-виконавського рівня.

Ключові слова: естрадно-джазове мистецтво, інструментально-виконавська майстерність, естрадний стиль, баян/акордеон.

The article describes the genre and style features of the jazz repertoire for bayan/accordion using the example of such Ukrainian composers as V. Vlasov, V. Zubitsky, A. Biloshytsky, B. Myronchuk; the article also proves the signs of influence of jazz art, which are aimed at increasing the level of instrumental and performance preparation of future specialists.

In the history of the world pop-jazz direction artists who represented Ukrainian bayan/accordion art always differed. The integration process of Ukrainian bayan/accordion pop jazz art significantly distinguished from the world performing arts practices. Different vectors (pop, jazz, pop-jazz) of stylistic signs in the composers' work and the high level of professional skill of the performers are significantly reflected in the contemporary trends of the pop jazz direction. A special fact about the domestic bayan/accordion art is the professional combination of performing and composing activities of many artists. Creativity of Ukrainian composers-performers is of great importance in the context of the development of the worldwide variety of jazz direction both in terms of style innovations and processes of synthesizing different trends in instrumental music.

The improvement of the current instrumental and performance training system of a future music teacher will not be effective without the use of pop jazz art. It is considered that this kind of musical art is a desirable component in the system of art education as it contributes to the expansion of students' thesaurus, formation of their musical taste, activation of the creative potential, enrichment of repertoire with new works, increase of the general instrumental and performance level. Keeping with the main vector of its development, jazz texture expands the set of performing formulas, techniques, nourishing them with elements of classics, folklore and popular music of different countries.

Pop jazz art is an open dynamic art system with a wide range of styles and genres, an original complex of expressive means, an improvisational nature and an active interaction with various musical layers.

Contemporary pop jazz art gradually emerges as a holistic phenomenon of the world music culture and presents a constant modernization of bayan/accordion art. Thus, the use of pop jazz repertoire in the teaching process of the future music teachers will contribute to the artistic and creative development of students, the cultivation of their creative abilities as well as the formation of musical and performing competence.

Key words: pop jazz art, instrumental and performing skills, variety style, bayan/accordion.

УДК 780.647.2:78.087:78.036.9(477.82)
(045)

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-2-11>

Остасюк З. А.,
викладач вищої категорії,
викладач акордеона
Луцького педагогічного коледжу
Коцюмба Б. Б.,
викладач вищої категорії,
викладач баяна
Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтеграція нашої держави в європейський культурно-інформаційний простір потребує ефективних змін у вітчизняній освіті, спрямованих на підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Сучасна модернізація мистецької освіти потребує розроблення дієвих інноваційних технологій розвитку виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва. Відповідно, зростають вимоги до інструментально-виконавської підго-

товки майбутнього вчителя, який повинен бути творчим, компетентним і конкурентним у власній фаховій діяльності. Саме тому ознайомлення студента з жанрово-стильовими новаціями у сфері джазово-естрадного виконавства та формування основних принципів і прийомів цього виду мистецтва набувають вагомого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Естрадно-джазова музика для баяна/акордеона є вагомим складником світового мистецтва, тому важливим постає питання її наукового осмислення. У науковій літературі інструментально-виконавська підготовка стала предметом теоретичних досліджень у галузі професійної музичної освіти (А. Сташевський, М. Булда, М. Черепанін та інші вчені) та мистецької загалом (Б. Брилін, Г. Падалка, Л. Арчажникова, О. Щербініна, О. Павленко та інші).

Попри ґрунтовне висвітлення цієї проблеми, питання формування інструментально-виконавської майстерності засобами естрадно-джазового мистецтва в процесі навчання гри на баяні/акордеоні все ж не отримало належної уваги.

Мета статті – охарактеризувати жанрово-стильові особливості естрадно-джазового репертуару для баяна/акордеона на прикладах творчості таких українських композиторів: В. Власова, В. Зубицького, А. Білошицького, Б. Мирончука; обґрунтувати ознаки впливу естрадно-джазового мистецтва, спрямовані на підвищення рівня інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. В історії світового естрадно-джазового напрямку представники українського баянно-акордеонного мистецтва вирізняються на тлі загального процесу. Інтеграційний процес українського баянно-акордеонного естрадно-джазового мистецтва значно виокремлюється зі світового виконавського мистецтва. Різновекторність (естрадність, джазовість, естрадно-джазовість) стилістичних проявів у композиторському доробку та високий рівень професійної майстерності виконавців суттєво відображаються на сучасних тенденціях естрадно-джазового напрямку. Особливим фактом вітчизняного баянно-акордеонного мистецтва є професійне поєднання виконавсько-композиторської діяльності багатьох митців. О. Павленко вважає, що авторський стиль українських композиторів-баяністів формувався під впливом саме індивідуальної виконавської практики, тому доцільним буде розглядати «виконавсько-композиторський» стиль у комплексі [4, с. 115].

Однією з особистостей, що суттєво вплинула на сучасний процес розвитку естрадно-джазового напрямку в його національній специфіці, є Віктор Власов – заслужений діяч мистецтв України, професор Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової, композитор,

педагог, виконавець. Ім'я композитора відоме далеко за межами України та Європи. Творчий здобуток В. Власова неможливо переоцінити. «Джазова сюїта» в п'яти частинах, «Боса нова», «На вечірці», «Самба», «Настрій», «Боса нова ля мінор», «Запрошення до танцю», «Матроський танок», «Концертне танго», «Танго», «Листок з Одеського альбому» для баяна та камерного оркестру – це той неповний список творів композитора, які з великим бажанням інтерпретуються різними виконавцями. Його твори стали невіддільною частиною концертних програм талановитих виконавців, баяністів та акордеоністів, навчального репертуару студентів вищих і середніх мистецьких навчальних закладів, учнів музичних шкіл. Досить часто композиції В. Власова виконуються на престижних баянно-акордеонних конкурсах і фестивалях, у концертних виступах кращих баяністів та акордеоністів світу.

Нині В. Власов є одним із найвідоміших і найавторитетніших майстрів естрадно-джазового напрямку в баянно-акордеонному мистецтві як виконавець і науковець. Наукові праці В. Власова «Виконавська інтерпретація джазових стилів на баяні» (1998) і «Школа джазу» (2008) мають вагомое значення для розвитку естрадного, естрадно-джазового і джазового баянно-акордеонного мистецтва.

Втілення джазовості досягається В. Власовим специфічними засобами: свінгуванням, джазовим фразуванням, особливою мелодикою і гармонією, чітким і пульсуючим метроритмом, неповторністю артикуляції, стильовим і жанровим напрямом.

Роль творчості В. Власова в сучасному баянно-акордеонному мистецтві складно переоцінити. Твори, написані композитором, мають свій вплив на розвиток естрадно-джазової стилістики сьогодення. Він залишається одним із перших композиторів, який розвинув цей напрям на високому професійному рівні, інтегрував його в українське баянно-акордеонне мистецтво.

Твори естрадно-джазового стилю посідають важливе місце в композиторській творчості Володимира Зубицького – композитора, який зробив значущий внесок в оригінальне баянне мистецтво. Він високоякісно поєднує композиторську та виконавську діяльність.

Особливістю стилістики творів композитора є поєднання фольклору та сучасних академічних напрямів музичного мистецтва. Зокрема, неофольклоризм притаманний «Карпатській сюїті», Сонатам № 1 і № 2, «Болгарському зошити», «Слов'янській сюїті» та іншим. Самобутність цих творів будується не тільки на танцювальності поспівок гуцульських коломийок і втіленні виразності мелодичних зворотів ліричних карпатських пісень, іншою їхньою стильовою домінантою є концертність. За словами А. Семешка [5], В. Зубицькому притаманне повне розкриття виконавських і

художніх можливостей інструмента. Таку рису композиторської творчості вбачаємо в професійному володінні інструментом і знанні його специфіки, що допомагає знаходити яскраві темброві барви, поєднувати їх із різноманітною мелізматикою, передавати рухливість метроритму. Велику увагу композитор приділяє гармонічним і метро-ритмічним сполукам. Якщо детально розглянути стиль композитора, то можна виявити послідовність імпровізаційних розділів. Слід зазначити, що музична мова має сучасний характер, але за принципом будови та розвитку музичні речення мають джазову основу. Винахідлива манера викладання матеріалу – імітація звучання джазового оркестру та його солюючих інструментів. Оригінальністю викладання музичного матеріалу є також імітація звучання ударних інструментів.

Автор використовує широкий спектр сонористичних ефектів: клацання пальців, удари правою рукою по грифу інструмента в період звучання та інші. На нашу думку, В. Зубицький використав цікавий стилістичний принцип: він наблизив баянне мистецтво до «класичного» джазового музикування на роялі, увібравши риси найкращих зразків джазових творів і втіливши їх на рідному інструменті.

Особливої уваги заслуговує творчість Анатолія Білошицького, одного з провідних авторів у створенні оригінальної літератури для багатотембрового готово-виборного баяна та інших народних інструментів. В його творчому доробку – симфонічна, камерно-інструментальна музика, твори в джазовому стилі, обробки народних пісень і танців, пісні, музика до радіовистав.

Творчість визнаного композитора цікавить нас наявністю естрадно-джазових творів, серед яких виділимо такі: «Фантазію-капріччіо на теми Джорджа Гершвіна», «Partita concertante № 3 quasi tradizione jazz-improvvisazione», «Дві джазові імпровізації», що увійшли до концертного репертуару різних виконавців і студентів середніх та вищих мистецьких навчальних закладів. Також джазові твори композитора виконуються видатними майстрами баянного мистецтва: О. Склярівим, С. Грінченком, В. Булавком, П. Фенюком, О. Івченком, В. Мурзою та іншими. Деякі джазові твори, такі як «Дві джазові імпровізації», перекладені для квартету баяністів ім. М. Різоля Національної філармонії України. Музика митця звучить в Україні, Німеччині, Франції, Іспанії, Польщі, Данії, Чехії, Словаччині, Італії, Білорусі, Казахстані, Ізраїлі, Литві тощо.

Важливе місце в процесі сучасного естрадно-джазового руху України посідає композиторська і виконавська творчість Бориса Мирончука. Нині левову частку займає організаційна робота музиканта, серед якої виокремимо активну участь у джазових фестивалях, організацію всеукраїнських конкурсів виконавців на баяні і акордеоні (зокрема, з наявністю категорії «variete»).

Композиторська і виконавська творчість Б. Мирончука є яскравою сторінкою сучасного естрадно-джазового баянно-акордеонного мистецтва.

Творчий доробок Б. Мирончука у сфері оригінальної естрадно-джазової баянно-акордеонної літератури охоплює значну кількість жанрів. Серед них такі: обробки народних пісень, парафраз на народну тему, вальси-мюзети, джаз-вальси, джаз-рок партити. Однак показовими з погляду втілення естрадно-джазової стилістики є концертні мініатюри композитора – «Румба» (2000 р.), «Боссонова» (2000 р.), «Концертна самба» (1995 р.), що входять до збірки «Концертна сюїта на теми латиноамериканських танців» (2009 р.) [2]. Віртуозно володіючи грою на баяні, Б. Мирончук яскраво і талановито реалізує свої композиторські ідеї в реальне звучання. Естрадність у композиціях передається за допомогою:

- різних ударів по корпусу інструмента;
- використання варіативних ритмічних послідовностей;
- збагачення гармонії за допомогою септ-, нонакордів, альтерації і залучення ввідних тонів;
- стилізації джаз-бенду.

Ю. Дяченко підкреслює, що творчість українських митців має в контексті розвитку світового естрадно-джазового напрямку вагомий значення з погляду як стильових новацій, так і процесів синтезування різних тенденцій у композиторській чи виконавській практиці [4, с. 142].

Вдосконалення сучасної системи інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва не буде ефективним без використання естрадно-джазового мистецтва. Вважається, що цей вид музичного мистецтва є бажаним компонентом у системі мистецької освіти, оскільки сприяє розширенню тезаурусу студентів, формуванню їхнього музичного смаку, активізації творчого потенціалу, збагаченню репертуару новими творами, підвищенню загального інструментально-виконавського рівня. Дотримуючись головного вектора свого розвитку, фактура джазу розширює набір виконавських формул, прийомів, підживлюючи їх елементами класики, фольклору і популярної музики різних країн.

Джаз сьогодні є високопрофесійним та інтелектуальним мистецтвом, він посідає одне з найвищих місць у світовій музичній культурі. Головний вектор сучасного джазу – поєднання різних музичних пластів: фольклору, класики, популярної музики. Естрадно-джазове мистецтво – це відкрита динамічна художня система з широким діапазоном стилів і жанрів, оригінальним комплексом виражальних засобів, імпровізаційною природою та активною взаємодією з різноманітними музичними пластами.

Висновки. Естрадний стиль – якість вищої міри, що передбачає опору на естрадну стилістику, орієнтування на прості принципи формотворення, яскравість музичного викладення та забезпечує «історико-культурну орієнтацію слухача» (Є. Назайкінський). Естрадно-джазовий стиль у композиції та виконавстві баянно-акордеонного мистецтва є об'єднуючим на всіх етапах його розвитку, незважаючи на регіональні, національні, культурні та естетичні вподобання. Естрадно-джазовий стиль у творчості композиторів для баяна/акордеона демонструє якість культурної універсальності [4, с. 172].

Сучасне естрадно-джазове мистецтво, поступово виокремлюючись як цілісне явище світової музичної культури, презентує постійну модернізацію баянно-акордеонного мистецтва. Отже, використання естрадно-джазового репертуару в навчально-інструментальному процесі майбутніх учителів музичного мистецтва сприятиме художньо-творчому розвитку студентів, вихованню їхніх творчих здібностей, формуванню музично-виконавської компетентності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Булда М. Стильові напрями естрадно-джазових творів Віктора Власова для баяна-акордеона. *Творчість композиторів України для народних інструментів* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. / Львів. держ. муз. акад. ім. М. Лисенка. Львів, 2006. С. 12–17.
2. Борис Мирончук – баяніст, учитель, композитор з України. URL: <http://www.myronchuk.com/ua/index.php> (дата звернення: 17.10.2019).
3. Голяка Г. Творчість Володимира Зубицького в контексті розвитку сучасного баянного репертуару : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка. Суми, 2008. 197 с.
4. Дяченко Ю. Естрадно-джазовий напрям баянно-акордеонного мистецтва ХХ – початку ХХІ століть: композиторські та виконавські виміри : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І.П. Котляревського. Харків, 2017. 208 с.
5. Семешко А. Композитор – баяніст – художник. *Україна музична* : альманах. Київ, 1998. С. 20–21.